

SAAMELAISKÄRÄJÄLAIN UUDISTUS JA VASTAUKSET KOLMEEN KYSYMYKSEEN

Saamelaiset on perustuslaissa tunnustettu alkuperäiskansa. Saamelaiskäräjät on saamelaisten virallinen edustaja jo vuodesta 1996. Se ylläpitää ja edistää kaikkia kolmea Suomessa elävää saamen kieltä, kaikkia saamelaisten perinteisiä elinkeinoja sekä saamelaista kulttuuria ja elämäntapaa, joka on turvattu perustuslaissa.

1 Miten alkuperäiskansan jäsenyys määräytyy?

Kansan jäsenyys määräytyy perimän ja sukujuurten perusteella. Lisäksi henkilö kokee kuuluvansa ryhmään (itseidentifikaatio) ja yhteisö tunnistaa ja hyväksyy hänet jäsenekseen (ryhmäidentifikaatio).

Saamelaisia on Suomessa noin 10 000.

Saamelaiskäräjälakia on yritetty uudistaa neljän hallituksen ja kuuden pääministerin toimesta vuodesta 2012. Laki on astunut voimaan vuonna 1996.

2 Kuka päättää Saamelaiskäräjien vaaliluettelosta jatkossa?

Saamelaiskäräjien vaaliluettelon muodostaa jatkossakin vaalilautakunta. Valitukset sen päätöksistä käsittelee uusi tuomarinvastuulla toimiva riippumaton, valtioneuvoston nimittämä muutoksenhakulautakunta. Näin laki jättää päätösvallan ryhmänsä jäsenistä saamelaisille. Korkein hallinto-oikeus valvoo valitusluvalla poikkeustapauksissa, ettei syrjintää tapahdu vaaliluetteloa muodostettaessa.

Saamelaiskäräjien jäsen tai muuten siihen tai sen toimielimeen yhteydessä oleva henkilö ei voi kuulua yli vaalikaudeksi nimitettyyn muutoksenhakulautakuntaan.

Vaaliluetteloon merkitään henkilöt, jotka voivat asettua ehdolle tai äänestää Saamelaiskäräjien vaaleissa ja tulla valituksi käräjien jäseneksi. Laissa määritellään kriteerit luetteloon lisäämiseksi.

3 Onko yhteistoiminta- ja neuvotteluvetoite tai ennakkosuostumus Saamelaiskäräjien veto-oikeus?

Ei. Yhteistoiminta- ja neuvotteluvetoite turvaa perustuslain suojaamaa saamelaista kulttuuria ja mahdollistaa saamelaisten ja eri osapuolten näkemysten vastuullisen yhteensovittamisen rehellisessä vuoropuhelussa ennen viranomaispäätöstä. Tämä jo vakiintunut menettely on osittain verrattavissa vaikutusarviointiin (sukupuoli-, lapsi-, ympäristö- jne.), joka on normaalia viranomaistoimintaa.

HE 167/2014 vp
(Katainen, Stubb,
peruttiin)

2012
2013
2014

Saamelaiskäräjien
hylkäämä esitysluonnos 2018 (Sipilä)

2015
2016
2017
2018

HE 274/2022 vp
(Rinne, Marin,
raukesi)

2019
2020
2021
2022

HE 100/2023 vp
(Orpo, käsittelyssä)

2023
2024
2025

Lakiuudistuksella on vahva hyväksyntä. Saamelaiskäräjät hyväksyivät v. 2022 nykyisen sisältöisen lakiehdotuksen 15-3 (yksi tyhjä). Vastaava hyväksyntä olisi eduskunnassa 142 edustajaa puolesta. (n. 71 %).

TERMIT TUTUKSI

Alkuperäiskansa = alkuperäiskansaksi identifioituva kansa, jolla on vahvat juuret sen perinteisesti asuttamiin alueisiin ja luontoon sekä elävää omaa kulttuurista erityisyyttä (kieli, tavat, perinne, instituutiot) ja erityislainsäädännön määrittelemä asema. Alkuperäiskansa hyväksyy itse jäsenensä.

Saamelaiset = neljän maan alueella yhdeksää kieltä (Suomessa kolmea kieltä) puhuva alkuperäiskansa, jolla muun muassa yhteinen historia, tavat, kulttuuri, perinteet ja juhlapyhät. Saamelaiset on kaikissa pohjoismaissa perustuslain tasolla tunnustettu (alkuperäis)kansaksi.

Vähemmistöjen vähemmistö = ryhmä, joka on vähemmistönä jonkun vähemmistön sisällä, saamelaiskontekstissa vähemmistöjä ovat esimerkiksi vammaiset saamelaiset tai seksuaali- ja sukupuolivähemmistöä edustavat saamelaiset, jotka usein kokevat moniperustaista syrjintää.

Lue lisää

► Saamelaiskäräjälain uudistus – taustatietoa ja vastauksia keskeisiin kysymyksiin, Ihmisoikeuskeskuksen julkaisu 2/2024

► Saamelaiskäräjälain uudistus: termejä ja vastauksia kysymyksiin